

Sygn. akt I ACa 358/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 maja 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Romana Górecka

Sędziowie: SA Beata Byszewska (spr.)

SA Paulina Asłanowicz

Protokolant: sekretarz sądowy Marta Puszkarska

po rozpoznaniu w dniu 24 maja 2017 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) A.S. z siedzibą w P.

przeciwko Skarbowi Państwa - (...) w W.

o zwolnienie spod egzekucji

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 7 grudnia 2015 r., sygn. akt I C 1159/15

I. oddala apelację,

II. zasądza od (...) A.S. z siedzibą w P. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 10.800 zł (dziesięć tysięcy osiemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Paulina Asłanowicz Romana Górecka Beata Byszewska

Sygn. akt I ACa 358/16

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 4 lutego 2015 roku, skierowanym przeciwko Skarbowi Państwa- (...) w W. zastępowanemu (...) a.s z siedzibą w P. wniosła o zwolnienie od zabezpieczenia 900 udziałów w spółce (...) Sp. z o.o. oraz 15440 udziałów w spółce (...) Sp. z o.o., a także o zasądzenie od strony pozwanej na swoją rzecz kosztów procesu.

W uzupełnieniu pozwu strona powodowa wskazała, iż między nią a dłużnikiem (...) Sp. z o.o. nie istnieje spór o własność udziałów w spółkach (...) oraz (...), a tym samym brak jest legitymacji biernej po stronie dłużnika w przedmiotowej sprawie.

W odpowiedzi na pozew strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od strony powodowej na swoją rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W toku procesu strona pozwana nadto, wskazując na treść postanowienia (...) w W. nr(...)z dnia 26.03.2015 r. oraz postanowienia (...) w W. nr (...) - (...) (...) - (...) z dnia 14.04.2015 r. podniosła, iż doszło do przekształcenia się zajęcia zabezpieczającego w zabezpieczenie egzekucyjne co w jej ocenie skutkować powinno umorzeniem niniejszego postępowania z uwagi na bezprzedmiotowość orzekania.

Postanowieniem z dnia 25 maja 2015 r. Sąd Okręgowy umorzył postępowanie w sprawie i oddalił wnioski o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa. Sąd Okręgowy przyjął, iż wobec przeistoczenia się zajęcia zabezpieczającego w zajęcie egzekucyjne, a jednocześnie wobec toczącego się w dalszym ciągu na skutek zażalenia strony powodowej postępowania przed organem egzekucyjnym w przedmiocie wyłączenia spod egzekucji prowadzonej przeciwko spółce (...), udziałów (...) Sp. z o.o. oraz (...) Sp. z o.o., zaistniała konieczność umorzenia postępowania na podstawie art. 355 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., wobec następczej, czasowej niedopuszczalności drogi sądowej.

Postanowieniem z dnia 21 września 2015 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie, na skutek zażalenia strony powodowej, uchylił przedmiotowe postanowienie. Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu wskazał, iż Sąd Okręgowy niezasadnie rozpatrywał sprawę pod kątem zwolnienia spod zajęcia egzekucyjnego, skoro zgłoszone żądanie dotyczyło zajęcia zabezpieczającego, zaś strona powodowa dysponowała ostatecznymi decyzjami organu administracyjnego odmawiającymi wyłączenia spod zabezpieczenia przedmiotowych udziałów. Z tego Sąd Apelacyjny wywiódł wniosek, iż w sprawie nie zaistniała czasowa niedopuszczalność drogi sądowej, zaś zaistniałe przekształcenie należy rozpatrywać w aspekcie interesu strony powodowej w wytoczeniu powództwa i jego zasadności.

Wyrokiem z dnia 7 grudnia 2015 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo oraz rozstrzygnął o kosztach procesu.

Powyższy wyrok zapadł po dokonaniu następujących ustaleń faktycznych i rozważań prawnych:

Na mocy dwóch warunkowych umów sprzedaży udziałów z dnia 12 września 2012 r. (i aneksów do nich z dnia 24.09.2012 r.), (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. sprzedała stronie powodowej (...) a.s z siedzibą w P. 900 udziałów w (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. za cenę 900.000 zł oraz 15 440 udziałów w (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. za cenę 772.000 zł. Obie umowy zawarto pod warunkiem uprzedniego wyrażenia, w drodze decyzji Ministra Finansów i Dyrektora (...), zgody na zmianę w strukturze kapitału zakładowego odpowiednio spółki (...), polegającej na tym, iż prawo do udziałów będących przedmiotem umów, dotychczas posiadane przez spółkę (...), przejdzie na (...) a.s z siedzibą w P.. Za ziszczenie się warunku strony przyjęły datę doręczenia odpowiednio spółce (...) i spółce (...) decyzji Ministra Finansów oraz Dyrektora (...) w W.. Strony obu umów zastrzegły także, iż w przypadku gdy przed ziszczeniem się w/w warunku, odpowiednio spółka (...) utraci posiadane koncesje lub zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie urzędowania i prowadzenia gier, uregulowane w ustawie o grach hazardowych (Dz. U. 2009 r. Nr 201, poz. 1540 ze zm.), za datę ziszczenia się warunku strony przyjmują datę wygaśnięcia z mocy prawa ostatniej koncesji lub zezwolenia, posiadanych przez tę spółkę na urzędowanie i prowadzenie takich gier lub datę uprawomocnienia się decyzji cofającej ostatnie posiadane przez nią koncesje lub zezwolenia na urzędowanie i prowadzenie gier.

W ramach prowadzonego postępowania zabezpieczającego wobec spółki (...), Naczelnik Drugiego (...) Urzędu Skarbowego, zawiadomieniem nr(...) oraz zawiadomieniem nr (...) z dnia 28.02.2013 r. zajął 900 udziałów w spółce (...) oraz 15440 udziałów w spółce (...). Zawiadomienia o zajęciu zostały doręczone powołanym spółkom dnia 5.03.2013 r.

Do tego momentu nie zaistniał żaden z warunków przewidzianych w umowie.

Pismami z dnia 14.07.2014 oraz 17.07.2014 r., strona powodowa wniosła o wyłączenie spod zajęć zabezpieczonych udziałów wskazując, iż zgodnie z treścią warunkowych umów sprzedaży udziałów z 12.09.2012 r. zmienionych aneksami z dnia 24 września 2012 r., w dacie ich zajęcia tj. 5.03.2013 r., spółka (...) a.s z siedzibą w P. była ich właścicielem.

Z dniem wystawienia przez Dyrektora (...) w W. tytułów wykonawczych nr od(...) do (...) tj. 29.08.2014 r. zajęcie zabezpieczające na udziałach spółek (...) oraz E., przekształciło się w zajęcie egzekucyjne.

Postanowieniami nr(...) oraz (...)z dnia 29.08.2014 r., Naczelnik Drugiego (...) Urzędu Skarbowego w W. odmówił wyłączenia spod zabezpieczenia udziałów w spółkach (...) oraz E..

Powołane orzeczenia, po rozpoznaniu zażalenia strony powodowej, postanowieniami nr(...) oraz nr (...) wydanymi przez (...) w W. w dniu 16.01.2015 r., zostały utrzymane w mocy. Organ odwoławczy podzielił argumentację Naczelnika Drugiego (...) Urzędu Skarbowego w W., iż w dacie zajęcia sporne udziały nie były własnością powodowej spółki.

W następstwie rozpoznania wniesionego przez stronę powodową zażalenia, postanowieniem z dnia 10 lipca 2015 r. (nr (...)) Dyrektor (...) w W. utrzymał w mocy postanowienie Dyrektora(...) w W. z dnia 14.04.2015 r. nr (...) - (...) (...) - (...), w przedmiocie odmowy wyłączenia spod egzekucji prowadzonej wobec (...) Sp. z o.o. udziałów w spółkach (...) Sp. z o.o. oraz (...) Sp. z o.o.

Pozwem z dnia 29 lipca 2015 r. (sygn. akt XXV C 1254/15) skierowanym przeciwko stronie pozwanej, strona powodowa wniosła o zwolnienie spornych w niniejszym postępowaniu udziałów od egzekucji administracyjnej.

W ocenie Sądu Okręgowego powództwo podlegało oddaleniu jako bezzasadne.

Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 40 § 2 zd. 2 u.p.e.a. osobie, której żądanie wyłączenia rzeczy lub prawa nie zostało uwzględnione, przysługuje prawo żądania zwolnienia ich od zabezpieczenia lub egzekucji administracyjnej w trybie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. W tym zakresie norma ta odsyła do art. 841 § 1 k.p.c. w zw. z art. 842 § 1 k.p.c., które przez pryzmat art. 40 § 1 zd. 2 u.p.e.a. należy interpretować w ten sposób, że osoba trzecia może w drodze powództwa żądać zwolnienia zajętego przedmiotu od zabezpieczenia lub egzekucji administracyjnej, jeżeli dokonanie zabezpieczenia lub skierowanie do niego egzekucji narusza jej prawa.

Sąd Okręgowy podkreślił, że powódka domagała się zwolnienia praw majątkowych od zabezpieczenia w administracyjnym postępowaniu zabezpieczającym, a jednocześnie bezsporne było, iż w toku niniejszego postępowania doszło do zmiany spornego zajęcia zabezpieczającego w zajęcie egzekucyjne, na podstawie art. 154 § 4 pkt 1 u.p.e.a. Doszło również do wydania ostatecznych decyzji administracyjnych odmawiających zwolnienia spornych udziałów tak spod zabezpieczenia, jak i egzekucji, w następstwie czego strona powodowa wytoczyła przeciwko stronie pozwanej także powództwo o zwolnienie spornych w niniejszej sprawie udziałów, tym razem od egzekucji administracyjnej.

Odnosząc się do treści postanowienia Sądu Apelacyjnego, którym rozpoznano zażalenie strony powodowej Sąd Okręgowy wskazał, że w żaden sposób nie wynika, aby Sąd ten traktował powództwo ekscydencyjne jako rodzaj powództwa o ustalenie, w rozumieniu art. 189 k.p.c., bowiem nie nasuwa żadnych wątpliwości, że powództwo uregulowane w art. 841 § 1 k.p.c. w zw. z art. 842 § 1 k.p.c. jest powództwem o ukształtowanie, zaś interes, o którym pisał Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu postanowienia z dnia 21.09.2015 r. należy rozumieć jako istnienie merytorycznych przesłanek, uzasadniających ewentualne uwzględnienie powództwa.

Zdaniem Sądu Okręgowego, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.), powództwo w niniejszej sprawie nie zasługiwało na uwzględnienie. Powództwo ekscydencyjne stanowi środek merytorycznej obrony przysługujący osobie trzeciej, przed egzekucją prowadzoną przeciwko dłużnikowi zgodnie z przepisami postępowania egzekucyjnego, w której nastąpiło zajęcie przedmiotu majątkowego. Analogicznie należy traktować funkcję tego przepisu interpretowanego przez pryzmat art. 40 § 2 zd. 2 u.p.e.a. w przypadku zabezpieczenia administracyjnego. Wskazać przy tym należy, iż w zakresie powództwa ekscydencyjnego na gruncie sądownictwa powszechnego podnosi się, iż brak jest podstawy do wytoczenia tego powództwa, jeżeli w przepisach postępowania egzekucyjnego ustawodawca przyznał osobom uprawnionym inną ochronę prawną (zob. M. Manowska (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, wyd. II, komentarz do art. 841 k.c.).

Sąd Okręgowy podkreślił, że postępowanie zabezpieczające w administracji ma charakter postępowania pomocniczego w stosunku do postępowania egzekucyjnego i zasadniczo ma na celu zapewnienie realizacji w przyszłości, w drodze postępowania egzekucyjnego, roszczeń wierzyciela. Przesłanką zabezpieczenia wykonania obowiązku jest przypuszczenie, że w przypadku nieustanowienia zabezpieczenia przyszła egzekucja tego obowiązku może okazać się utrudniona lub może zostać udaremniona. W niniejszej jednak sprawie doszło już z mocy prawa do przekształcenia zajęcia zabezpieczającego w zajęcie egzekucyjne. Jak podnosi się przy tym w doktrynie prawniczej, przekształcenie to oznacza również zakończenie postępowania zabezpieczającego i niemożność stosowania przez organ egzekucyjny kolejnych środków zabezpieczenia (vide D. Kijowski(red.), Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Komentarz, wyd. II, komentarz do art. 154 u.p.e.a.).

Wskazując na jedno z nowszych orzeczeń, tj. orzeczenie WSA w Gdańsku z 8 stycznia 2015 r., I SA/Gd 1284/14, w którym wskazano, że wygaśnięcie decyzji o zabezpieczeniu (a więc drugi z przypadków przekształcenia zajęcia zabezpieczającego w egzekucyjne z mocy prawa) nie prowadziło do uchylecia zarządzenia o zabezpieczeniu, ergo nie niwelowało skutków zabezpieczenia, Sąd Okręgowy podniósł, że WSA w Gdańsku wręcz jako argument dla tej tezy wskazał, iż z chwilą realizacji przesłanki z art. 154 § 4 u.p.e.a. zajęcie zabezpieczające przekształca się z mocy prawa w zajęcie egzekucyjne. Z treści uzasadnienia tego judykatu należy wnioskować, iż w przypadku takiego przekształcenia odczuwalny przez osobę trzecią skutek zabezpieczenia wprawdzie istnieje, ale ma miejsce już na innej płaszczyźnie, tj. w fazie postępowania egzekucyjnego.

Zważywszy na powyższe Sąd Okręgowy ocenił, że skoro postępowanie zabezpieczające ma jedynie charakter pomocniczy wobec mającego nastąpić w przyszłości postępowania egzekucyjnego w administracji, a w sprawie niniejszej bezspornie doszło już do przekształcenia zajęcia zabezpieczającego w zajęcie egzekucyjne, to nie sposób przyjąć, iż to zabezpieczenie narusza na moment orzekania w sprawie prawa strony powodowej. Obecnie już ewentualnej ochrony swych naruszonych praw związanych z zajęciem udziałów w spółkach (...) powodowa Spółka winna szukać w ramach dalej idącego powództwa o zwolnienie spod egzekucji, które to zresztą postępowanie jest już w toku. Stronie powodowej nie przysługuje środek merytorycznej obrony przed zabezpieczeniem, skoro przekształciło się ono w egzekucję. Skutki dokonanego wcześniej zabezpieczenia występują aktualnie w fazie postępowania egzekucyjnego. Nawet uwzględnienie powództwa nie zmieniłoby sytuacji powódki. Ewentualna ochrona jej praw nie może zdematerializować się w toku niniejszego procesu, gdyż zwolnienie spod zabezpieczenia stanowiłoby ukształtowanie sytuacji prawnej powódki przez ukształtowanie postępowania zabezpieczającego, a nie sposób ukształtować postępowanie, które nie istnieje. Nadto jeżeli postępowanie zabezpieczające się już nie toczy, to nie mogą być w nim naruszone prawa strony powodowej. Sąd Okręgowy ocenił również jako błędne stanowisko powódki, iż istotą sporu na gruncie 842 k.p.c. jest zakazanie organowi kierowania wobec spornego składnika majątku czynności w ramach czy to zabezpieczenia, czy egzekucji, bowiem są to dwa odrębne postępowania i oceniając zasadność powództwa Sąd może dojść do odmiennych wniosków w zależności od formy zajęcia przedmiotu – przykładowo zajęcie egzekucyjne może naruszać prawa powoda, zaś zajęcie zabezpieczające jeszcze takiego skutku nie odnieść. Również chybiony był, zdaniem Sądu pierwszej instancji, argument strony powodowej, że to przez brak decyzji organu egzekucyjnego o nieistnieniu zajęcia zabezpieczającego, wykluczone jest zbycie na rzecz potencjalnego nabywcy zajętych udziałów, gdyż w jego odbiorze pozostają one zajęte dla celów zabezpieczenia, gdyż dla ewentualnego nabywcy fakt, iż ze spornych udziałów toczy się egzekucja, jeszcze bardziej może zniechęcać go przed ich nabyciem. Tym samym niewydanie przez organ tej formalnej decyzji nijak nie pogarsza sytuacji strony powodowej. Natomiast jeśli wytoczone powództwo o zwolnienie udziałów od egzekucji okaże się zasadne, powodowa Spółka będzie mogła w sposób swobodny dysponować spornymi udziałami. Skoro doszło już ex lege do przekształcenia zajęcia zabezpieczającego w egzekucyjne, to zwolnienie praw majątkowych spod egzekucji nie spowoduje, iż odżyje zajęcie zabezpieczające. .

Sąd Okręgowy podkreślił, iż wywołane pierwotnym zabezpieczeniem skutki istnieją, ale obecnie występują w postępowaniu egzekucyjnym, wobec czego to w ramach tego postępowania strona powodowa winna szukać ochrony swych praw. Chociaż bowiem postępowanie zabezpieczające ma charakter pomocniczy do postępowania egzekucyjnego, to w dalszym ciągu są to dwa samodzielne rodzaje postępowań.

Powyższe przesądzało o oddaleniu powództwa.

Marginalnie tylko Sąd Okręgowy wskazał, że niezależnie od powyższego, powództwo nie mogło odnieść zamierzonego skutku nawet, gdyby nie doszło do przekształcenia zajęcia zabezpieczającego w zajęcie egzekucyjne, bowiem do ziszczenia się warunku doszło po dacie zajęcia udziałów w obu spółkach. Oś sporu koncentrowała się natomiast wokół daty, z którą w następstwie ziszczenia się warunku doszło do przeniesienia własności udziałów. W tym zakresie, Sąd Okręgowy wskazał, że nie przesądzając czy był to warunek umowny, uregulowany w Kodeksie cywilnym, czy prawny, do którego przepisy o warunku umownym stosuje się na zasadzie analogii, ani w umowie, ani w ustawie (vide art. 52 i 135 u.p.e.a. w brzmieniu obowiązującym w chwili zawarcia umowy) nie jest zawarte zastrzeżenie, iż ziszczenie się tego warunku ma skutek wsteczny. Tymczasem zasadą jest, o ile strony w umowie lub ustawodawca w akcie normatywnym nie uregulował tej kwestii inaczej, że ziszczenie się warunku nie wywołuje skutku wstecznego. Podstawowym skutkiem zajęcia dla zobowiązanego jest to, że z chwilą zajęcia udziału nie może go zbywać (zob. art. 166a § 1 u.p.e.a.). W doktrynie podnosi się m.in. że „z chwilą zajęcia egzekucyjnego udziału spółka nie może uczestniczyć w rozporządzaniu przez współnika (zobowiązanego) tym udziałem. Jeżeli więc współnicy uzależnili skuteczność takiego rozporządzenia (art. 182 k.s.h.) od wyrażenia przez spółkę zgody, po zajęciu zgoda nie może zostać udzielona współnikowi. Jeżeli natomiast współnik (zobowiązany) rozporządził udziałem, nie podejmując starań o uzyskanie wymaganego zezwolenia, spółka nie może wpisać nabywcy na listę współników i tak zmodyfikowanej (nowej) listy przekazać do sądu rejestrowego” (vide D. Kijowski(red.), Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Komentarz, wyd. II, komentarz do art. 96j u.p.e.a.). Ratio legis tej instytucji każe w równym stopniu traktować każdą formę tego rozporządzenia – tak przez czynność prawną, jak i przez realizację skutku rozporządzającego, mimo niedokonania w toku postępowania zabezpieczającego żadnej czynności rozporządzającej. Tym bardziej, że ustawodawca wyczerpująco uregulował w przepisie 166a u.p.e.a. sytuacje, w których istnieje możliwość rozporządzenia zajętym udziałem. Chodzi bowiem o to, aby skutecznie uniemożliwić obrót składnikami majątkowymi raz zajętymi dla potrzeb przyszłej egzekucji administracyjnej. Tym samym, w ocenie Sądu Okręgowego, skoro warunek zawieszający ziścił się już po dokonaniu zajęcia, to nie mógł zaistnieć skutek rozporządzający zawartych przez stronę powodową umów warunkowych, a przez to strona powodowa jako nie-właściciel, nie miała również legitymacji czynnej do wytoczenia niniejszego powództwa.

O kosztach postępowania Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z art. 11 ust. 3 ustawy o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu.

Apelację od tego wyroku wniosła powódka, która zaskarżyła wyrok Sądu Okręgowego w całości, wnosząc o jego zmianę przez uwzględnienie powództwa w całości oraz zasądzenie od Pozwanego na rzecz Powódki kosztów postępowania za obie instancje (w tym za postępowania incydentalne, związane z wnoszonymi w I instancji zażaleniami) z uwzględnieniem kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Powódka zarzuciła naruszenie następujących przepisów:

1) art. 842 k.p.c. w zw. z art. 40 ustawy z dnia 17.06.1955 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (dalej: „EgzAdmU”) w zw. z art. 2 oraz 45 Konstytucji przez przyjęcie, że na skutek przekształcenia zajęcia zabezpieczającego w egzekucyjne (a więc wygaśnięcia tego pierwszego) zajęcie spornych udziałów w postępowaniu zabezpieczającym nie narusza praw Powódki, a zatem nie przysługuje jej ochrona w ramach niniejszego powództwa, a jedynie w ramach odrębnego powództwa o wyłączenie spornych udziałów z egzekucji administracyjnej, mimo że:

(a) wygaśnięcie zabezpieczenia nie znalazło pomimo wygaśnięcia odbicia w aktach i działaniach organów egzekucyjnych, w szczególności wydane przez nie prawomocne i chronione domniemaniem prawidłowości orzeczenia (których Powódka nie może kwestionować inaczej niż przez niniejsze postępowanie) potwierdzają utrzymanie się zabezpieczenia, skutkiem czego sporne udziały są w praktyce niezbywalne, a tym samym w rozumieniu art. 842 k.p.c. zabezpieczenie udziałów jest w dalszym ciągu aktualne a potrzeba jego ukształtowania występuje,

(b) Powódka nie uzyska ochrony przed bezprawnym zajęciem zabezpieczającym w ramach sprawy o wyłączenie spornych udziałów spod egzekucji, bowiem przedmiot tego drugiego postępowania jest odmienny i nawet korzystne dla niej rozstrzygnięcie nie podważy wypowiedzi organów o istnieniu zabezpieczenia, o których mowa w punkcie (a) powyżej, a zatem w obrocie prawnym sporne udziały będą funkcjonować jako zajęte nawet w razie korzystnego dla Powódki wyroku w sprawie o wyłączenie z egzekucji,

które to uchybienia stanowią naruszenie konstytucyjnych zasad: demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji) oraz prawa do sądu (art. 45 Konstytucji), powodując, że bezprawność działań organów egzekucyjnych wymyka się kontroli sądowej z racji przekształcenia zajęcia, mimo że organy same skutku tego przekształcenia nie respektują,

2) art. 96 j w zw. z art. 166a EgzAdmU przez przyjęcie, że ziszczenie się określonego w umowie sprzedaży udziałów zawartej przed zajęciem warunku przejścia własności udziałów na Powódkę po dacie zajęcia zabezpieczającego oznacza rozporządzenie zajęтым udziałem przez zobowiązanego wbrew zakazowi wyrażonemu w tych przepisach i przyjęcie na tej podstawie, że własność udziałów nie przeszła na Powódkę, mimo że ziszczenie się warunku nie jest rozporządzeniem (w ogóle nie jest czynnością prawną) a jedynie zdarzeniem zewnętrznym determinującym skuteczność czynności prawnej zawartej przed zajęciem, do którego zakazy rozporządzania określone w EgzAdmU nie znajdują zastosowania,

3) art. 67a § 1 w zw. z art. 164 § 4 EgzAdmU przez przyjęcie, wbrew brzmieniu tych przepisów, że organ egzekucyjny może wykonywać zajęte prawa w zakresie przekraczającym prawa samego zobowiązanego,

oraz jedynie na marginesie

4) art. 365 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez pominięcie ustaleń wynikających z postanowień Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie, XII Wydziału KRS z dnia 28.02.2014 r. o oddaleniu wniosku o przyjęcie zawiadomienia o zajęciu udziałów w (...) Sp. z o.o. oraz z dnia 31.01.2014 r. o wpisie do rejestru nowego udziałowca (...) Sp. z o.o., w których badano i prejudycjalnie przesądzono nabycie spornych udziałów przez Powoda mimo ich zajęcia w postępowaniu zabezpieczającym.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie od powódki na rzecz Skarbu Państwa zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja była nieuzasadniona i podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Przede wszystkim wskazać należy, że skarżąca nie kwestionuje ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd pierwszej instancji, zatem Sąd Apelacyjny przyjmuje ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego za własne i nie zachodzi potrzeba ich ponownego przytaczania.

Również ocena prawna Sądu Okręgowego, wbrew zarzutom podniesionym w apelacji była trafna i zasługuje na akceptację.

W tej sprawie istotne były dwie kwestie, w zakresie których okoliczności faktyczne były niesporne, tj. zasadność żądania zwolnienia udziałów w spółkach (...) w sytuacji przekształcenia się zajęcia zabezpieczającego w zajęcie egzekucyjne na podstawie art. 154 § 4 pkt. 1 u.p.e.a. oraz nabycie przez powódkę rzeczonych udziałów na podstawie umów 12 września 2012 r, aneksowanych 24 września 2012 r, zatem legitymacja powódki do wystąpienia z powyższym żądaniem.

Odnosząc się do zarzutów powódki, wskazać należy, że istotniejsza jest ta druga kwestia, zmarginalizowania przez Sąd Okręgowy, aczkolwiek prawidłowo oceniona. Trafnie bowiem uznał ten Sąd, że bezsporne było, i nie jest to kwestionowane w apelacji, że warunek zawarty w umowie sprzedaży udziałów ziścił się po dokonanych w toku

postępowania zabezpieczającego zajęciu tych udziałów, zaś strona powodowa uznawała, że wobec tego nabycie udziałów nastąpiło z datą zawarcia umów warunkowych. Prawidłowo przyjął Sąd pierwszej instancji, że stanowisko to nie zasługiwało na uwzględnienie i zarazem, że powódka nie stając się właścicielem zajętych udziałów nie miała legitymacji czynnej w tej sprawie.

Do trafnych wywodów Sądu Okręgowego, odnosząc się jednocześnie do zarzutów zawartych w punktach 2 i 4 apelacji, tj. naruszenia art. 96 j w zw. z art. 166a u.p.e.a. oraz art. 365 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., należy dodać, że na przeniesienie prawa własności składają się dwie odrębne czynności prawne- zobowiązująca i rozporządzająca, przy czym ta druga o skutku rzeczowym, na jej mocy w wykonaniu czynności zobowiązującej następuje przeniesienie własności. W świetle art. 155 § 1 k.c. umowa sprzedaży, z jaką tu mamy do czynienia, ma ten skutek, że przenosi prawo własności na nabywcę, jednak możliwe jest wyłączenie skutku rozporządzającego i zawarcie umowy jedynie zobowiązującej do przeniesienia własności. Taki sam skutek mogą osiągnąć strony korzystając z konstrukcji warunku. W tej sprawie umowy sprzedaży udziałów w spółkach (...) zawarte 12 września 2012 r. pomiędzy (...) sp. z o.o. a powódką, aneksowane 24 września 2012 r. zostały zwarte pod warunkami uprzedniego wyrażenia zgody w drodze decyzji na zmianę w strukturze kapitału zakładowego spółek (...) sp. z o.o. i (...) sp. z o.o. poprzez przejście prawa do tych udziałów na powódkę. Za datę ziszczenia się warunku strony przyjęły datę doręczenia spółkom (...) decyzji ministra Finansów i Dyrektora (...) w W. wyrażających powyższą zgodę. Jednocześnie strony zastrzegły w umowach, że w przypadku, gdy przed ziszczeniem się w/w warunku, spółki utracą posiadane koncesje lub zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie urządzania i prowadzenia gier, za datę ziszczenia się warunku strony przyjmują datę wygaśnięcia z mocy prawa ostatniej koncesji lub zezwolenia, posiadanych przez tę spółkę na urządzenie i prowadzenie takich gier lub datę uprawomocnienia się decyzji cofającej ostatnie posiadane przez nią koncesje lub zezwolenia na urządzenie i prowadzenie gier. Skarżąca nie kwestionuje ustalenia Sądu pierwszej instancji, że do chwili zajęcia udziałów wskazany warunek nie ziścił się.

Wskazać więc należy, że istotne jest, na co trafnie zwrócił uwagę Sąd Okręgowy, że ziszczenie się warunku nie ma mocy wstecznej, chyba że w treści umowy zastrzeżono inaczej (art. 90 k.c.). Powódka nie powoływała się na taką okoliczność. Szczególnie nie wykazała, aby strony zastrzegły w umowach, że ziszczenie się warunku wywrze skutki z mocą wsteczną (ex tunc). Należy więc uznać, że uzależniony od warunku skutek nastąpiłby nie wcześniej niż z datą ziszczenia zastrzeżonego warunku. W tej sprawie zatem po dokonany zajęcia. Niewątpliwie więc powódka nie nabyła udziałów przed ich zajęciem w toku postępowania zabezpieczającego. Nie mogło także dojść do ich nabycia po dokonany zabezpieczeniu.

Nie może bowiem zejść z pola widzenia, że rozporządzenie udziałami spółki wbrew zakazowi przewidzianemu w art. 96j § 3 pkt. 2 u.p.e.a. oraz zakazowi wynikającemu z art. 166a § 1 u.p.e.a. należy uznać za bezwzględnie nieważne. Sąd Apelacyjny podziela pogląd przywołany przez pozwanego w odpowiedzi na apelację, że „Skutek nieważności czynności prawnej zbycia udziału z powodu z powodu sprzeczności z ustawą w rozumieniu art. 58 k.c. należy oceniać na podstawie art. 96j § 3 pkt. 2 u.p.e.a.; jeżeli zobowiązany zbywa zajęty udział po zawiadomieniu go przez organ egzekucyjny o zakazanie rozporządzania udziałem, to czynność prawna jest nieważna(...)” (K. Defecińska-Tomczak w Doradca podatkowy w egzekucji administracyjnej należności pieniężnych. Egzekucja z udziału w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, 2012, LEX). Nadto interpretacja art. 96j § 3 pkt. 2 u.p.e.a. w świetle celu, jaki przyświeca tej regulacji, nie daje podstaw do przyjęcia, że wystąpienie skutku rozporządzającego w trakcie trwania zabezpieczenia wskutek ziszczenia się warunków może spowodować zmianę właściciela spornych udziałów w spółkach. Zajęcie udziału w trybie przywołanej ustawy przed przejściem udziału na inną osobę, jest skuteczne. Żadna bowiem czynność dłużnika podjęta w stosunku do zajętego udziału nie może niweczyć węzła egzekucyjnego obciążającego wskazane prawo majątkowe, nie może również pogarszać położenia wierzycieli (E. Gabryelska, Egzekucja z udziału w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, Bielsko-Biała, 1997, s. 42-44).

Z tych wszystkich przyczyn stanowisko Sądu Okręgowego, że własność udziałów nie przeszła na powódkę było uzasadnione. W konsekwencji słusznie Sąd ten przyjął, że nie służy jej legitymacja czynna w tej sprawie. Skarżąca bowiem nie ma żadnego prawa do zajętych udziałów w spółkach (...) (brak przesłanek z art. 38 § 1 i 4 u.p.e.a.). Oczywiście powódka mogła subiektywnie oceniać, że jej prawa zostały naruszone, rościła bowiem prawa do zajętych

udziałów, pozostając w przekonaniu, że ziszczenie się warunku ma skutek od daty zawarcia umów z aneksami, mogła zatem uważać, że zajęcie udziałów narusza jej prawa (art. 841 § 1 k.p.c.)

Jednocześnie nieuzasadniony był zarzut dotyczący prejudycjalnego charakteru postanowień Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z dnia 28 lutego 2014 r. o oddaleniu wniosku o przyjęcie zawiadomienia o zajęciu udziałów (...) sp. z o.o. oraz z dnia 21 stycznia 2014 r. o wpisie do rejestru nowego udziałowca (...) sp.z.o.o., bowiem jest to sprzeczne z art. 23 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r., o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2013 r., poz. 1203, tj.), który określa zakres badania sądu rejestrowego. Nadto wskazać należy na zasługujący na akceptację pogląd Sądu Najwyższego, że statuowana przez art. 356 § 1 k.p.c. moc wiążąca orzeczenia dotyczy związania sentencją a nie uzasadnieniem wyroku innego sądu, czyli przesłankami prawnymi i faktycznymi przyjętymi za jego podstawę, gdyż zakresem objęty jest tylko ostateczny wynik rozstrzygnięcia, nie jego przesłanki (wyrok z dnia 15 stycznia 2015 r., IV CSK 181/14, Lex nr 1628952). W tym kontekście za wiążącą należy uznać jedynie treść sentencji orzeczenia w odniesieniu do postanowienia z 28 lutego 2014 r., co jednocześnie oznacza tylko tyle, że orzeczenie o takiej treści zapadło, zaś w odniesieniu do postanowienia z 31 stycznia 2014 r. zwrócić trzeba uwagę, że w świetle art. 9 ust. 2 ustawy dnia 20 sierpnia 1997 r., o Krajowym Rejestrze Sądowym, nie jest to orzeczenie co do istoty sprawy, które wiązałoby Sąd Okręgowy.

Powyższe oznacza, że w tej sprawie Sąd pierwszej instancji władny był czynić własne ustalenia faktyczne na podstawie zaoferowanych przez strony dowodów, mając oczywiście na uwadze, że opisane wyżej postanowienia zapadły, co nie wyklucza dojścia do odmiennych wniosków (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2002 r., IV CKN 1073, nie publik...).

Sąd Okręgowy nie naruszył zatem art. 96 j w zw. z art. 166a u.p.e.a. oraz art. 365 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Ocena ta w zasadzie przesądza o niezasadności apelacji.

Tym niemniej odniesienia wymagają pozostałe zarzuty wskazane przez skarżącą.

W pierwszej kolejności ponownie podkreślić należy, że przepisy ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji odróżniają zajęcie zabezpieczające i zajęcie egzekucyjne.

Postępowanie zabezpieczające ma na celu ochronę przyszłych interesów wierzyciela. Nie prowadzi w związku z tym do wykonania przez zobowiązanego obowiązku, stwarza jedynie pewne gwarancje, że w przyszłości dojdzie do wyegzekwowania (wykonania) tego obowiązku. Ma ono charakter postępowania pomocniczego w stosunku do postępowania egzekucyjnego i jeśli będzie prowadzone, zawsze poprzedza postępowanie egzekucyjne (R.Hauser (w:) R.Hauser, Z.Leoński, Postępowanie egzekucyjne w administracji. Komentarz, Warszawa 2003, s. 520-521). W konsekwencji zajęcie zabezpieczające, dokonane przez organ egzekucyjny nie zmierza do wykonania obowiązku (art. 160 § 1 u.p.e.a.), ale jedynie zabezpiecza jego realizację w przyszłości. Jego cel jest zatem odmienny od celu zajęcia egzekucyjnego, które ma doprowadzić do przymusowego wykonania obowiązku. Na rozróżnienie obu zajęć wskazuje jednoznacznie art. 154 § 4 u.p.e.a.

Nie jest sporne, że w okolicznościach sprawy postępowanie zabezpieczające przekształciło się w postępowanie egzekucyjne. Trafnie wskazał Sąd Okręgowy odwołując się do poglądów doktryny, że przekształcenie to oznacza również zakończenie postępowania zabezpieczającego oraz brak możliwości stosowania przez organ egzekucyjny kolejnych środków zabezpieczenia, przy czym rozpatrzeniu podlegają jednak wniesione środki prawne, np. zarzuty w sprawie prowadzenia postępowania zabezpieczającego (tak M. Faryna w Komentarzu do art. 154 u.p.e.a., teza 4.2, Lex). Prawidłowo więc Sąd ten uwzględnił skutek, który nastąpił z mocy art. 154 § 4 u.p.e.a. Słuszny był też wniosek Sądu pierwszej instancji, zważywszy na charakter niniejszego powództwa jako powództwa o ukształtowanie, że brak jest możliwości ukształtowania praw i obowiązków stron postępowania, które już nie istnieje. Jednocześnie wobec powyższego, bez znaczenia dla tej oceny oraz zasadności apelacji powódki pozostaje okoliczność, że pomimo przekształcenia się zajęcia zabezpieczającego w zajęcie egzekucyjne, organ egzekucyjny procedował w sprawie

wyłaczenia spornych udziałów spod zabezpieczenia, gdyż miał on obowiązek rozpatrzyć wniesione przez skarżącą środki.

W tym miejscu zwrócić należy uwagę, że sądy administracyjne w takiej sytuacji uznawały w licznych judykatach, że po przekształceniu zajęcia zabezpieczającego w egzekucyjne brak jest podstaw do stwierdzania nieistnienia zabezpieczenia lub orzekania o bezpodstawności postępowania po przekształceniu. I tak dla przykładu w wyroku z dnia 14 lutego 2013 r., Naczelny Sad Administracyjny w Warszawie w sprawie II FSK 1226/11 stwierdził, że przekształcenie zajęcia zabezpieczającego w egzekucyjne powoduje, że przestaje istnieć przedmiot postępowania o uchylenie tego pierwszego zajęcia i bezprzedmiotowe staje się orzekanie o jego uchyleniu, skoro zajęcie to przestało już wywierać skutki prawne w postaci zabezpieczenia wykonania przyszłego obowiązku, a powstało w to miejsce zajęcie egzekucyjne, którego realizacja prowadzić będzie do przymusowego wykonania obowiązku (Lex nr 1358231).

Zarzut naruszenia art. 842 k.p.c. w zw. z art. 40 u.p.e.a. nie zasługiwał więc na uwzględnienie.

Jako zupełnie chybione należy uznać zarzuty naruszenia norm Konstytucji, tj. art. 2 i 45, powiązane z powyższym zarzutem, które zresztą nie zostały przez skarżącą szczegółowo uzasadnione. W żadnym razie nie można zgodzić się ze stanowiskiem, że zaskarżony wyrok narusza zasady demokratycznego państwa prawnego oraz prawa do sądu.

Niewątpliwie art. 2 Konstytucji gwarantuje określony standard korzystania z praw i wolności obywatelskich, zaś jednym z tych praw jest wyrażone w art. 45 Konstytucji prawo do sądu, tj. sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Realizacja tego prawa oznacza, że każdy ma prawo oczekiwać rozpoznania swej sprawy w postępowaniu sądowym prowadzonym z wyrażonymi wyżej standardami, w szczególności z respektowaniem prawa strony do przedstawienia swojego stanowiska, argumentów i dowodów wykazujących jego zasadność oraz do ich oceny przez sąd i wydania orzeczenia rozstrzygającego spór. Realizacja prawa określonego w art. 45 konstytucji z zachowaniem standardów wyznaczonych art. 2 Konstytucji nie oznacza jednak zapewnienia uzyskania orzeczenia zgodnego z oczekiwaniami strony, a sam fakt rozstrzygnięcia w sposób niekorzystny dla strony, nie może uzasadniać takiego zarzutu. Strona powodowa nie wykazała, że w postępowaniu przed Sądem Okręgowym doszło do naruszenia art. 2 i 45 Konstytucji.

Nie zasługiwał na uwzględnienie także zarzut naruszenia art. 67a § 1 w zw. z art. 164 § 4 u.p.e.a., bowiem brak skutku rozporządzającego wynikał z innych regulacji, natomiast przywołane przepisy odnoszą się do relacji organu egzekucyjnego i zobowiązanego, nie mają żadnego znaczenia dla ewentualnej ochrony osoby trzeciej.

Z tych przyczyn na podstawie art. 385 k.p.c. apelacja podlegała oddaleniu, zaś rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego zapadło w oparciu o art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c.

Beata Byszewska Romana Górecka Paulina Aslanowicz